

Exemple de com desagregar per gènere Les dades i els resultats d'un informe d'avaluació qualitativa de risc biològic segons el mètode BIOGAVAL-NEO d'INVASSAT

L'informe té per objecte avaluar qualitativament el risc biològic d'un lloc de treball determinat, en la seva activitat habitual i com a complement de l'avaluació de riscos.

Les dades a partir de les quals es realitza l'avaluació estan basades en la informació facilitada per l'empresa i les persones treballadores sobre tasques desenvolupades, freqüència, temps i procediments de treball. Aquesta informació, també es basa en l'observació directa de les instal·lacions i processos de treball per part de la persona tècnica de prevenció, que elabora l'avaluació.

El mètode utilitzat per realitzar l'avaluació qualitativa de risc biològic, és el desenvolupat per l'Invassat en el manual BIOGAVAL-NEO (2018); per consultar la descripció del mètode i els passos a seguir veure el manual BIOGAVAL-NEO (INVASSAT:2018).

Per al càlcul del nivell de risc biològic s'aplica la següent fórmula:

$$R = G + T + P + F - V - MH \quad *$$

* Les inicials signifiquen el següent.

R = Nivell de risc

G = Grup en el qual estigui enquadrat l'agent biològic

V = Vacunació

T = Via de transmissió

P = Probabilitat de contacte

F = Freqüència de realització de tasques de risc

MH = Puntuació mesures higièniques

El mètode estableix com donar un valor, o quantificar, les variables que determinen el risc, i que són les que conformen la fórmula anterior. En el procés de quantificació de les variables, n'hi ha que depenen directament de les característiques del lloc de treball avaluat i de les persones treballadores que l'ocupen i, en canvi, n'hi ha que es quantifiquen en base a dels elements externs.

Per aplicar la perspectiva de gènere en el càlcul, ens centrarem en les variables que depenen directament de les característiques del lloc de treball avaluat, així com de les persones treballadores que l'ocupen, les quals són:

- ✓ V = Vacunació
- ✓ F = Freqüència de realització de tasques de risc
- ✓ MH = Puntuació mesures higièniques

Seguidament, s'exemplificarà com desagregar les dades per gènere en la quantificació de cada una d'aquestes variables per un lloc de treball d'infermeria d'urgències d'un centre sociosanitari. Aquest lloc de treball està ocupat per 20 persones treballadores de les quals 14 són dones i 6 són homes.

Puntuació Vacunació (V) per gènere

S'extreuen les dades de la memòria col·lectiva anual de medicina del treball i es contempla el percentatge de persones treballadores vacunades per evitar el contagi dels diferents agents biològics per als quals hi ha vacuna eficaç. L'existència de vacunació del personal redueix el nivell de risc. Per tant, caldrà desagregar les dades de vacunació per la variable gènere.

Agente Biológico	Percentatge de persones vacunades en el lloc de treball avaluat				Criteri mètode per gènere		Puntuació desagregada per gènere	
	% no binàries	% dones	% homes	% total	Dones	Homes	Dones	Homes
Virus de la grip	0%	86%	83%	85%	%89 – 70	%89 – 70	2	2
Herpesvirus varicellaeoster	0%	64%	66%	70%	%69 – 50	%69 – 50	3	3
Mycobacterium tuberculosis	0%	57%	67%	60%	%69 – 50	%69 – 50	3	3
Virus de la Hepatitis A	0%	64%	33%	55%	%69 – 50	< %50	3	4
Parotiditis Virus de Les galteres	0%	86%	100%	90%	%89 – 70	> %90	2	1
Neiseria meningitidis	0%	21%	0%	15%	No existeix o és poc eficaç	No existeix o és poc eficaç	4	4
Bordetella pertusis	0%	93%	100%	95%	> %90	> %90	1	1
Virus de la Hepatitis B	0%	100%	100%	100%	> %90	> %90	1	1
Virus de la Hepatitis C Virus de la Hepatitis D	0%	14%	33%	20%	No existeix o és poc eficaç	No existeix o és poc eficaç	4	4
HIV Virus de immunodeficiència humana	0%	0%	0%	0%	No existeix o és poc eficaç	No existeix o és poc eficaç	4	4

NOTA ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL MANUAL BIOGAVAL-NEO2018

VACUNACIÓ	PUNTUACIÓ
Vacunades més del %90	1
Vacunades entre el 70 i el %89	2
Vacunades entre el 50 i el %69	3
Vacunades menys del %50	4

NOTA QUADRE EXTRET DEL MANUAL BIOGAVAL-NEO2018

Es pot observar com dels virus de l'Hepatitis A i del Parotiditis virus de les galteres s'han obtingut puntuacions diferents en funció del gènere. A mesura que es van elaborant els càlculs pot ser útil assenyalar aquells que han donat diferents resultats segons el gènere, per facilitar la interpretació final dels possibles resultats diferencials.

Així doncs, en el càlcul final, obtindrem dos valors diferents de V = Vacunació en aquests agents biològics:

Del virus de la Hepatitis A s'obté un V = 3 per les dones i V = 4 pels homes i del Parotiditis virus de les galteres s'obté un V = 2 per les dones i V = 1 pels homes.

Puntuació Freqüència de realització de tasques de risc (F) per gènere

Aquest factor valora el contacte en el temps i l'espai entre les persones treballadores i els diferents agents biològics objecte de l'avaluació (consultar pàgina 15, manual BIOGAVAL-NEO (INVASSAT:2018)).

Un cop realitzat aquest càlcul s'haurà de portar a la taula següent per conèixer el nivell de risc.

PERCENTATGE	PUNTUACIÓ
Rarament: < 20 % del temps	1
Ocasionalment: 50 - 20 % del temps	2
Freqüentment: 80 - 51 % del temps	3
Habitualment > 80 % del temps	4

NOTA QUADRE EXTRET DEL MANUAL BIOGAVAL-NEO2018

En aquest cas, per desagregar aquesta puntuació per gènere cal mirar si hi ha alguna segregació horitzontal en les tasques que pugui generar una exposició diferencial en el temps i l'espai entre les persones treballadores i els diferents agents biològics avaluats en funció del gènere d'aquestes.

Per determinar si es dona aquesta diferència caldria observar:

TASQUES	REALITZA TASCA	CONTACTE AMB ELS AGENTS BIOLÒGICS	PERCENTATGE D'EXPOSICIÓ	PUNTUACIÓ
Atenció directa a pacients:	-	Sí	-	-
Dones	Sí	X	Habitualment	4
Homes	Sí	X	Freqüentment	3
Preparació de medicació:	-	No	-	-
Dones	Sí	-	Rarament	0
Homes	Sí	-	Rarament	0
Tasques administratives:	-	No	-	-
Dones	Sí	-	Rarament	0
Homes	Sí	-	Ocasionalment	0
Total puntuació tasques en les quals hi ha contacte amb agents biològics:				
TOTAL DONES	-	-	-	4
TOTAL HOMES	-	-	-	3

A partir de la taula podem observar com el col·lectiu de dones d'infermeria realitza en el 80% del temps de treball tasques que suposen contacte amb els agents biològics avaluats, per la qual cosa la puntuació per a tots els agents és de 4; i el temps restant són tasques de preparació de medicació i administratives. En canvi, el col·lectiu d'homes d'infermeria realitza entre un 51% i un 89% del temps de treball tasques que suposen contacte amb els agents biològics avaluats, per la qual cosa la puntuació per a tots els agents és de 3; donat que, a diferència del col·lectiu de dones, realitzen entre un 20% i un 50% del temps de treball tasques administratives i la resta són tasques de preparació de medicació.

Així doncs, en el càlcul final, obtindrem dos valors diferents de F = Freqüència de realització de tasques de risc en tots els agents biològics: F = 4 per a les dones i F = 3 per als homes.

Puntuació mesures higièniques (MH) per gènere

Per avaluar la influència de les mesures higièniques s'ha considerat un formulari específic que recull 42 ítems extret del manual BIOGAVAL-NEO (INVASSAT:2018).

El mateix mètode estableix que a partir de les respostes del formulari es fa un càlcul del percentatge de respostes afirmatives resultants i, en funció del percentatge obtingut, s'aplica un coeficient de disminució del risc a cada agent biològic segons els valors assignats en la taula següent:

Respostes afirmatives	Puntuació
< 50 %	1
79 - 50 %	2
95 - 80 %	3
> 95 %	4

NOTA QUADRE EXTRET DEL MANUAL BIOGAVAL-NEO2018

La puntuació obtinguda és el coeficient de disminució del valor del risc per a cada agent biològic, que és el valor final de MH que aplicarem a l'equació que calcula el nivell de risc resultant. Per tant, si es vol desagregar la puntuació d'aquesta variable per gènere, caldrà recollir les respostes del formulari desagregades per gènere, i extreure el càlcul del percentatge de respostes afirmatives també per gènere.

A continuació s'exposa el formulari en un quadre per recollir les respostes desagregades per gènere. Caldrà observar si les mesures anotades en el quadre s'apliquen de la mateixa forma per al col·lectiu d'homes i per al col·lectiu de dones i, aleshores, anotar la resposta afirmativa o negativa per cada gènere.

MESURES	DONES		HOMES		NO APLICABLE	SECTOR APLICABLE
	SI	NO	SI	NO		
Disposa de roba de treball	1	0	1	0		T
Ús de roba de treball	1	0	1	0		T
Disposa d'EPIs	1	0	1	0		T
Es netegen els EPIs	1	0	1	0		T
Es disposa de lloc per emmagatzemar EPIs	1	0	1	0		T
Es controla el correcte funcionament d'EPIs	1	0	1	0		T
Neteja de roba de treball per l'empresari	1	0	1	0		T
Es disposa de doble taquilla	1	0	1	0		T
Disposa de lavabos	1	0	1	0		SLED
Es disposa de dutxes	1	0	1	0		SLED
Es disposa de sistema per a rentat de mans	1	0	1	0		SLED

MESURES	DONES		HOMES		NO APLICABLE	SECTOR APLICABLE
	SI	NO	SI	NO		
Es disposa de sistema per a rentat d' ulls	1	0	1	0		SED
Es prohibeix menjar o beure	1	0	1	0		T
Es prohibeix fumar	1	0	1	0		T
Es disposa de temps per a la neteja abans d'abandonar la zona de risc dins de la jornada	1	0	1	0		T
Terres i parets fàcils de netejar	0	1	0	1		SL
Els terres i parets estan suficientment nets	0	1	0	1		SL
Hi ha mètodes de neteja d'equips de treball	1	0	1	0		T
S'apliquen procediments de desinfecció	1	0	1	0		ASLED
S'apliquen procediments de dilució	1	0	1	0		ASLED
S'apliquen procediments de desratització	1	0	1	0		ASLED
Hi ha ventilació general amb renovació d' aire	0	1	0	1		SL
Hi ha manteniment del sistema de ventilació	0	1	0	1		SL
Hi ha material de primers auxilis en quantitat suficient (Annex VI Reial Decret 486/97)	1	0	1	0		T
Es disposa de local per atendre primers auxilis	1	0	1	0		T
Hi ha senyal de perill biològic	1	0	1	0		S
Hi ha procediments de treball que minimitzin o evitin la disseminació aèria dels agents biològics en el lloc de treball	1	0	1	0		SED
Hi ha procediments de treball que minimitzin o evitin la disseminació dels agents biològics en el lloc de treball a través de fòmits	1	0	1	0		T
Hi ha procediments de gestió de residus	1	0	1	0		T

MESURES	DONES		HOMES		NO APLICABLE	SECTOR APLICABLE
	SI	NO	SI	NO		
Hi ha procediments per al transport intern de mostres	1	0	1	0		SED
Hi ha procediments per al transport extern de mostres	1	0	1	0		S
Hi ha procediments escrits interns per a la comunicació dels incidents on es puguin alliberar agents biològics	1	0	1	0		S
Hi ha procediments escrits interns per a la comunicació dels accidents on es puguin alliberar agents biològics	1	0	1	0		S
Han rebut les persones treballadores la formació requerida pel Reial decret 664/97	1	0	1	0		T
Han estat informades les persones treballadores sobre els aspectes regulats en el Reial decret 664/97	1	0	1	0		T
Es realitza vigilància de la salut prèvia a la exposició de les persones treballadores a agents biològics	1	0	1	0		T
Es realitza periòdicament vigilància de la salut	1	0	1	0		T
Hi ha un registre i control de dones embarassades	1	0	1	0		T
Es prenen mesures específiques per al personal especialment sensible	1	0	1	0		T
Es disposa de dispositius de bioseguretat?*	1	0	1	0		S
S'utilitzen dispositius adequats de bioseguretat?*	1	0	1	0		S
Hi ha i s'utilitzen procediments per a l'ús adequat dels dispositius de bioseguretat?	1	0	1	0		S
TOTAL DE SÍ/NO	38	4	38	4		-

NOTA ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL QUADRE EXPOSAT AL MANUAL BIOGAVAL-NEO2018

LLEGENDA

L = Aliments
 E = Residus
 D = Depuradores
 S = sanitat
 A = animals
 T = Totes les activitats

* Ordre ESS/1451/2013, de 29 de juliol. S'entendrà per dispositiu de bioseguretat al conjunt de mesures i dispositius, que tenen com a principal objectiu la protecció humana, enfront dels agents Biològic.

** S'entendrà per adequat aquell dispositiu que compleix amb tots els passos que venen descrits en la Nota Tècnica de Prevenció 875

En aquest cas, no es van observar diferències segons el gènere en l'aplicació de les mesures anotades en el formulari. I el càlcul del percentatge de respostes afirmatives va ser el següent, tant per a les dones com per als homes.

$$38 / 42 \times 100 = 90,5\%$$

Després de revisar les respostes, s'ha obtingut un percentatge de respostes afirmatives del 91%, per tant, la puntuació corresponent és de MH = 2 tant per a les dones com per als homes.

Càlcul del nivell de risc biològic (R) per gènere

Finalment, es calcula el nivell de risc biològic aplicant la fórmula proposada pel mètode per cada un dels gèneres, d'acord amb les diferents puntuacions obtingudes en les variables V, F i MH en desagregar les puntuacions segons el gènere.

DONES

AGENT BIOLÒGIC	G	T	P	F	V	MH	R
Virus de la grip	2	2	4	4	2	2	8
Herpesvirus varicellaeoster	2	4	2	4	3	2	7
Mycobacterium tuberculosis	3	3	2	4	3	2	7
Virus de la Hepatitis A	2	2	2	4	3	2	5
Parotiditis Virus de les galteres	2	1	2	4	2	2	5
Neiseria meningitidis	2	1	1	4	4	2	2
Bordetella pertusis	2	1	2	4	1	2	6
Virus de la Hepatitis B	3	2	2	4	1	2	8
Virus de la Hepatitis C Virus de la Hepatitis D	3	2	2	4	4	2	5
HIV Virus de immunodeficiència humana	3	2	2	4	4	2	5

HOMES

AGENT BIOLÒGIC	G	T	P	F	V	MH	R
Virus de la grip	2	2	4	3	2	2	7
Herpesvirus varicellaeoster	2	4	2	3	3	2	6
Mycobacterium tuberculosis	3	3	2	3	3	2	6
Virus de la Hepatitis A	2	2	2	3	4	2	3
Parotiditis Virus de les galteres	2	1	2	3	1	2	5
Neiseria meningitidis	2	1	1	3	4	2	1
Bordetella pertusis	2	1	2	3	1	2	5
Virus de la Hepatitis B	3	2	2	3	1	2	7
Virus de la Hepatitis C Virus de la Hepatitis D	3	2	2	3	4	2	4
HIV Virus de immunodeficiència humana	3	2	2	3	4	2	4

NOTA ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL QUADRE EXPOSAT AL MANUAL BIOGAVAL-NE02018

Els resultats del càlcul del nivell de risc biològic desagregats per gènere ens mostren que en el col·lectiu d'homes per a tots els agents biològics és tolerable, mentre que en el col·lectiu de dones l'exposició al virus de l'Hepatitis B i al virus de la grip és moderat, i a la resta d'agents biològics el nivell és també. La diferència en els resultats s'explica principalment per la diferència en la freqüència de la realització de tasques de risc derivat d'una segregació horitzontal de les tasques d'atenció directa a pacients.

En aquest cas, les mesures correctores poden enfocar-se, entre d'altres, a reduir la freqüència de realització de tasques de risc per sota del 50%, fent especial incidència en el col·lectiu de les dones. Alhora, una mesura correctora vinculada a la igualtat seria redistribuir les tasques de forma equitativa, sense segregació per gènere, i aprofitar aquesta redistribució per reduir la freqüència de realització de tasques de risc tant pel col·lectiu de dones com pel conjunt de la plantilla.